

1 TEORIE DYNAMICKÉ EFEKTIVNOSTI

ÚVOD

Tradiční paretovska kritéria alokační efektivity, která do dnes v ekonomii dominují, jsou příliš statická na to, aby mohla být používána jako normativní pravidla ve skutečném, dynamickém světě společenských institucí.¹ Je tedy nezbytné tato tradiční kritéria efektivity nahradit nějakým alternativním kritériem, které by zaplnilo závažnou mezeru v tradičním paretovském přístupu a bylo by jednoduše aplikovatelné v oblasti sociálních institucí. Toto alternativní kritérium budeme nazývat „kritériem dynamické efektivity“.

Tato práce se skládá ze tří různých částí. V první části se budeme zabývat procesem, ve kterém došlo ke vzniku konceptu paretovske efektivity. Toto kritérium bylo vytvořeno podle principu energetické efektivity, který se ve fyzice a matematice objevil v 19. století. To vysvětluje, proč tradiční paretovske kritérium efektivity, které je ústředním bodem celé ekonomie blahobytu (welfare economics) a z velké části také ekonomické analýzy práva, je svým statickým charakterem výrazně limitováno, a proto nemůže být jednoduše použito u dynamických institucí.

V druhé části představíme alternativní kritérium dynamické efektivity, které vychází z teorie tržních procesů hnaných kreativitou a koordinačním potenciálem podnikání. Přestože kritérium dynamické efektivity ještě nepatří do mainstreamu naší disciplíny, různí autoři se tímto tématem zabývají. Významní ekonomové jako Mises, Hayek a Schumpeter společně s mladšími teoretiky Rothbardem,

Kirznerem, Northem (s jeho konceptem „adaptivní efektivity“) a dokonce i Leibensteinem (s jeho pojmem „x-efektivnosti“) navrhli nebo rozvinuli alternativní kritéria, která se více či méně shodují s naší představou dynamické efektivity. V této části budeme studovat a srovnávat příspěvky různých autorů k tomuto tématu.

Třetí a poslední část tohoto textu obsahuje to, co považujeme za jeden z jeho nejvýznamnějších přínosů: analýzu úzkého vztahu, který podle nás existuje mezi námi navrhovaným kritériem dynamické efektivity a rámcem etických principů, které v každé společnosti převládají. Hlavní a nejdůležitější oblastí ekonomického výzkumu by se tak v budoucnu měla stát systematická aplikace kritéria dynamické efektivity na všechny společenské instituce (právní, morální a ekonomické) a následné ohodnocení každé z nich na základě jiného standardu než tradičního paretovského. Naše analýza dále umožňuje identifikovat etické principy, které dynamickou efektivity podporují a v důsledku toho i umožňují koordinovaný pokrok společnosti a civilizace. Tímto způsobem zamýšlíme vytvořit pevný vztah mezi ekonomikou a etikou.

VÝVOJ KRITÉRIA STATICKÉ EFEKTIVNOSTI: KRITICKÁ ANALÝZA

Historické pozadí

Termín „efektivnost“ etymologicky pochází z latinského slova *efficiens*, které má zase původ v latinském slovese *ex facio*, což znamená „získat něco z něčeho“.² Aplikace tohoto pohledu na efektivnost jako schopnost „získat něco z něčeho“ v ekonomii je ještě starší než Římská říše a můžeme ji datovat až do období starověkého Řecka, kde byl pojem „ekonomie“ poprvé použit v souvislosti s efektivním řízením rodiny, domácnosti nebo podniku. Ve své *Ekonomii*, 380 let př. Kr., přepisuje Xenofon Sokratovi myšlenku, že ekonomie je „určitý druh znalostí, díky kterým člověk zvyšuje svůj majetek“, kde majetek „představuje všechno, co dotyčný vlastní“ a toto